

Asia: VN/26572/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

1. Yleiset kommentit

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Rikksentorjuntaneuvosto on tarkastellut hallituksen esitystä, joka koskee rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelua koskevan lain sekä Oikeuspalveluvirastoa koskevan lain muutoksia, ja antaa asiasta oma-aloitteisen lausunnon.

Rikksentorjuntaneuvosto pitää esitystä pääosin oikeusministeriön siirtoa koskevan hankkeen (VN 2750/2020) linjausten mukaisena. Järjestämisvastuun siirto vahvistaa sovittelupalvelujen asemaa osana oikeusjärjestelmää sekä suomalaisen kriminaalipolitiikan ja rikksentorjunnan kokonaisuutta. Muutos luo edellytyksiä sovittelutoiminnan laajentamiselle ja valtakunnalliselle kehittämiselle.

Esitys ei sisällä hankkeen VN 2750/2020 ehdottamaa rikssovittelutoiminnan valtiollistamista. Rikksentorjuntaneuvosto katsoo, että valtiollistaminen tulisi säilyttää oikeusministeriön ja Oikeuspalveluviraston pitkän aikavälin tavoitteena, sillä se tukisi sovittelutoiminnan sisällöllistä ja laadullista kehittämistä ja yhdenmukaisuutta.

Lisäksi esityksessä olisi syytä korostaa vapaaehtoisovittelijoiden aseman turvaamista uuden hallinnon alla. Vapaaehtoisovittelijat toimivat koulutettuina, puolueettomina ja ”turvallisina” aikuisina, jotka mahdollistavat osapuolten ja nuorten kohtaamisen. Rikksentorjuntaneuvosto korostaa, että viranomaisiin luottaminen on keskeinen tavoite, jonka eteen tehdään jatkuvasti työtä. Luottamuksen vahvistaminen edellyttää monipuolisia keinoja, ja vapaaehtoisovittelijat ovat tässä tärkeä lisä ja osa kokonaisuutta. Heidän roolinsa tukee viranomaisten työtä ja tarjoaa nuorille turvallisen ja matalan kynnyksen kohtaamisen, mikä voi edistää luottamuksen rakentumista erityisesti tilanteissa, joissa luottamus ei ole vielä vahva esimerkiksi henkilökohtaisten kokemusten tai taustan vuoksi. Vapaaehtoistyö on suomalaisessa sovittelussa keskeistä, ja sen säilyttäminen

uudessa organisaatiossakin on tärkeää. Tähän mennessä vapaaehtoiset ovat voineet olla matalalla kynnyksellä yhteydessä sovittelutoimistoon ja sovitteluohjaajiin. Tämä olisi tärkeä säilyttää myös oikeusministeriön hallinnonalalla.

Lausuntonne vaikutusten arvioinnista

-

2. Ehdotukset palvelujen järjestämisvelvollisuudesta ja valvonnasta (Sovittelulaki 7 ja 7a §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Esityksen täsmennys, jonka mukaan Oikeuspalveluviraston vastuu kattaa palvelujen tuottamisen lisäksi ohjauksen, seurannan ja kehittämisen, selkeyttää viraston toimivaltuuksia ja varmistaa laadun sekä hallinnon yhtenäisyyden. Rikoksentorjuntaneuvosto pitää tätä ratkaisua tarkoituksenmukaisena.

Valvontaa koskevan erillisen pykälän poistaminen on perusteltua, sillä hallintolain yleiset säännökset riittävät oikeusministeriön valvontatehtävässä.

3. Ehdotukset neuvottelukuntaa koskeviksi muutoksiksi (Sovittelulaki 6 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Esityksessä ehdotettu rikosasioiden sovittelun neuvottelukuntaa koskevan sääntelyn keventäminen on perusteltua tehtävien jaon selkiyttämiseksi Oikeuspalveluviraston ja neuvottelukunnan välillä. Rikoksentorjuntaneuvosto kuitenkin katsoo, että rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan asettamista ei tulisi tehdä harkinnanvaraiseksi. Neuvottelukunta on olennainen rikossovittelun kehittämisen ja poikkihallinnollisen yhteistyön tukija, koska sen jäsenet tuovat sinne organisaationsa näkemykset keskusteltaviksi ja toisiaan täydentämään. Säännöksen säilyttäminen lain tasolla korostaisi yhteistyön välttämättömyyttä. Rakenteiden heikentäminen ei ole perusteltua, sillä ne ovat osoittautuneet toimiviksi ja kustannukset ovat vähäisiä.

4. Ehdotukset tietojensaantioikeudesta (Sovittelulaki 15, 16 ja 25 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ehdotuksessa ehdotettu tietojensaantioikeuden täsmentäminen tukee sovittelun käytön lisäämistä ja prosessin sujuvuutta. Selkeä sääntely edesauttaa koulujen tekemien sovittelualoitteiden lisäämistä. Koulut voivat tehdä aloitteen sovittelusta lasten ja nuorten rikos- ja riita-asioissa, mutta koulujen osuus aloitteentekijöinä on ollut erittäin pieni. Selkeä sääntely edesauttaa ja nopeuttaa sovittelun käynnistymistä ja mahdollistaa asioiden käsittelyn ennaltaehkäisevää ja lapsia osallistavaa vaikutusta tukien.

5. Ehdotukset julkisuuslain soveltamisesta (Sovittelulaki 20 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Julkisuuslain soveltamisen laajentaminen koskemaan palveluntuottajia kaikissa sovittelulain mukaisissa tehtävissä on perusteltua yhdenvertaisuuden varmistamiseksi. Myös vapaaehtoisovittelijat käsittelevät salassa pidettäviä tietoja ja ovat vaitiolovelvollisia heille annetuissa sovittelutehtävissä. Vapaaehtoisovittelijat toimivat sovittelutoimiston ohjauksessa ja palveluntuottajilla on keskeinen vastuu sovittelijoiden koulutuksesta ja osaamisen ylläpidosta. Yleinen palveluntuottajaan liittyvä vastuu ei kuitenkaan siirry vapaaehtoisovittelijalle, vaan palveluntuottaja toimii viranomaisena ja kantaa kokonaisvastuun.

Esityksessä onkin välttämätöntä selkeyttää, mihin vapaaehtoisovittelijan vastuu ulottuu ja mikä jää palveluntuottajan vastuulle. Tämä tulee kirjata selkeästi sekä lakipykälään että sen perusteluihin.

Pykälän (21 a §) osalta on täsmennettävä, liittyykö vapaaehtoisovittelijan vastuu salassapitoon vai ulottuuko se muihin velvoitteisiin. Epäselvä vastuunjako voi heikentää sovittelijoiden rekrytointia ja pysyvyyttä, joten sääntelyn tulee olla yksiselitteistä.

6. Ehdotukset siirtymäsäännöksiksi (Sovittelulaki)

Kommenttinne ehdotuksesta

-

7. Ehdotus talous- ja velkaneuvonnan erottamiseksi oikeusaputoimistoista (Laki Oikeuspalveluvirastosta 1, 2, 4 ja 9 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

-

8. Ehdotus esteellisyyssäännöksistä (13 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

-

9. Ehdotus asiakkaan ohjaamiseksi toiseen toimistoon mm. esteellisyystilanteissa (14 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

-

10. Ehdotus Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston johtajaa koskeviksi säännöksiksi (4, 9 ja 15 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

-

11. Muut huomiot

-

-

Alanko Markus
Oikeusministeriö - Rikoksentorjuntaneuvosto